

A turisztikai régiók fejlettségének és versenyképességének vizsgálata

Szerző: Dr. Tóth Géza¹

A tanulmányban becslést végeztünk a turisztikai régiók összes és turisztikai GDP-jére, amellyel a régiók fejlettségét és versenyképességét kívántuk bemutatni. A becslés az országos összes GDP és a turisztikai GDP területi bontásával zajlott.

Megállapítottuk, hogy a Budapest–Közép-Dunavidék részesedése az országos GDP-ből a vizsgált időszakban folyamatosan növekedett, míg a többiben visszaesés látható. Megállapítottuk, hogy az országos turisztikai GDP több mint felét a Budapest–Közép-Dunavidék állította elő 2006-ban. 2000 és 2006 között e régió ráadásul még növelni is tudta a részesedését.

Országosan 2000 és 2006 között a turisztikai GDP részesedése kismértékben csökkent a GDP-ből. Ennek oka elsősorban a Balatont és a Dél-Dunántúlt érintő negatív trendben keresendő, ezekben a régiókban ugyanis a helyi gazdaságban a turizmusnak csökken a részesedése. Ezzel szemben az ország többi régiójában pozitív folyamatok zajlanak. Megvizsgáltuk a régiók általános és turisztikai versenyképességét, ez utóbbit két, némileg eltérő nézőpontból is. Általánosan megállapítható, hogy a turisztikai versenyképesség hazánkban területileg nem esik egybe az általános versenyképességgel, a turisztikai versenyképesség csak részben jelenti a régió fejlődésének motorját. Komplex turisztikai hatásmutatóval megállapítottuk, hogy hazánkban a Dél-Alföld a legkevésbé és a Balaton a leginkább „leterhelt” turisztikai régió. A Budapest–Közép-Dunavidék csak a gazdasági hatásokat tekintve áll az élen, míg a környezeti és társadalmi tényezőkben meglehetősen háttérbe szorul, így a rangsorban a második helyre csúszott annak ellenére, hogy egyébként a hazai turizmus legfontosabb régiójaként tartjuk számon.

Kulcsszavak: turisztikai régiók, GDP, turisztikai GDP, versenyképesség, TPI.

1. Bevezetés

A turizmus magyar gazdaságban betöltött szerepéről hosszú ideig nem rendelkezünk pontos információkkal. Ezt a helyzetet jelentősen megváltoztatta a KSH „Magyarország turizmus szatellit számlái” című kiadványa, de ebben csak országos adatokat találhatunk. Hazánkban – tudomásunk szerint – még nem készült átfogó, több szempontú becslés a turisztikai régiók fejlettségére, a turizmusnak a régió gazdaságában betöltött szerepére, illetve a régiók általános és turisztikai szempontú versenyképességére vonatkozóan. A jelen tanulmány ezt a hiányt igyekszik pótolni.

A turisztikai régiók fejlettségének és versenyképességének vizsgálata meglehetősen sok módszertani problémát vet fel. Az egyik ilyen problémát az jelenti, hogy mihez képest tekintünk egy-egy régiót fejlettnek vagy fejletlennek – versenyképesnek, illetve versenyképtelennek? Több megközelítés is elképzelhető ebben a vonatkozásban, hiszen lehetne az országos átlaghoz, az EU-27 országainak átlagához, vagy akár az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozó országok átlagához is

hasonlíttani a régiókat. Az eltérő szempontrendszer azonban több módszertani problémát is felvetne, ezért úgy véltük, az a leghelyesebb, ha a magyarországi viszonyokhoz mérünk, így viszonyítási alapunk az országos átlag volt. (Az EU-27 átlagához való méréshez szükség lett volna valamennyi ország vonatkozó adataira, ami módszertani okokból nem lehetséges, mivel nem állnak rendelkezésre az adatok.) Mivel a fejlettség vizsgálatában sok esetben számítják a Budapest nélküli vidéki átlagot, így erre szintén lesz példa a tanulmányunkban.

A másik problémát a turisztikai régiók fejlettségére vonatkozó becslés jelentette, amelyhez képest viszonyítjuk a regionális turisztikai GDP-t, s ezek segítségével igyekszünk a versenyképesség tényezőit meghatározni. Elméletileg elképzelhető, hogy a fejlettséget valamely komplex fejlettségi mutatóval próbáljuk meghatározni, de az is egy lehetséges megközelítés, hogy a leggyakrabban használatos fejlettségi mutató, a GDP becslését végezzük el a turisztikai régiókra. Elemzésünkben ez utóbbi megközelítést tartottuk célszerűnek, így először az ezzel kapcsolatos számításokat mutatjuk be.

Az itt közreadott elemzés egyéni kutatói megközelítés, nem tekinthető a Központi Statisztikai Hivatal által készített becslésnek. Munkánk jellegéből adódóan jelentősen leegyszerűsítő megközelítésekkel éltünk. Módszertani okokból több olyan, a turisztikai szatellit számlákat meghatározó tényezőt nem tudtunk

¹ Vezető tanácsos, Központi Statisztikai Hivatal, e-mail cím: geza.toth@ksh.hu.

A bruttó hazai termék becslés megoszlása a turisztikai régiókban, 2000–2006 (%)

Régiók	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Budapest–Közép-Dunavidék	43,5	44,7	46,1	45,0	45,4	46,9	47,9
Észak-Magyarország	7,3	7,4	7,3	7,4	7,5	7,4	7,1
Észak-Alföld	9,4	9,7	9,5	9,7	9,5	9,3	9,1
Tisza-tó	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Dél-Alföld	9,9	9,6	9,5	9,3	9,3	9,1	8,8
Közép-Dunántúl	9,3	9,0	8,3	8,8	9,0	8,9	8,6
Balaton	2,4	2,4	2,3	2,4	2,3	2,2	2,1
Dél-Dunántúl	6,4	6,3	6,2	6,1	5,9	5,7	5,6
Nyugat-Dunántúl	10,6	9,8	9,6	10,1	9,8	9,3	9,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

figyelembe venni, amely a regionális szatellit számlák számításánál fontos lenne. Célunk elsősorban módszertani megközelítések és újdonságok bemutatása volt konkrét példákon keresztül. Ezzel csak a figyelmet kívántuk felhívni a remélhetőleg elkészülő hivatalos számítások jelentőségére.

2. A turisztikai régiók fejlettsége

A GDP egy főre vetített, becslés értéke az Európai Unióban és hazánkban egyaránt a gazdasági teljesítmény, illetve általánosságban a fejlettség–elmaradottság legfontosabb egydimenziós mérőszáma (egyszersmind a szakértői elemzésekben, valamint a regionális politika, a területfejlesztési támogatások elosztása szempontjából is kulcsszerepet betöltő mutató). Célunk ezért az volt, hogy becslést végezzünk a hazai turisztikai régiók GDP-jére, s ezzel, illetve fajlagos értékével összehasonlítsuk a fejlettségi viszonyait.

A becslés menete – módszerét tekintve – azonos volt az ELTE munkatársainak hazánk kistérségeire, illetve a Balaton régióra végzett becslésével (Kiss 2003; Lőcsei-Nemes Nagy 2003), s így következképpen nem egyeznek az Országos Területfejlesztési Hivatal és a Gazdaságkutató Intézet vizsgálatainak eredményével (OTH-GKI 2006). Munkánk menete a következő volt:

- Meghatároztuk az egyes turisztikai régiókhoz tartozó települések részesedését a megyéik összes adóköteles jövedelmeiből, a helyi adók volumenéből és a regisztrált vállalkozások számából.
- E részarányok átlaga (százalékos részesedés) alapján kiszámítottuk minden település becslés GDP-jét a megfelelő megye – a KSH által hivatalosan közölt – GDP-volumenén belül.
- Ezek a települési becslés GDP-volumenek kerültek aggregálásra turisztikai régiós szinten.

A népességszámra vetítve adódtak a fajlagos, egy főre jutó becslés GDP-értékek.

Mint az 1. táblázat adataiból is látható, a turisztikai régiók közül a Budapest–Közép-Dunavidéken állítják elő a legtöbb GDP-t hazánkban. Részesedése 2000–2006 között lényegében folyamatosan növekedett, az adatokra lineáris trendfüggvényt illesztve itt láthatunk egyedül pozitív, míg a többi régióban negatív trendet.

A jelentős fejlettségi különbségeket mutatja az a tény, hogy egy régió, a Budapest–Közép-Dunavidék bruttó hazai terméke megközelíti az országos érték felét, s e régióhoz viszonyítva a többi nem képes ellentétként működni. (A táblázatokban a turisztikai régiók sorrendje a 28/1998. (V.13.) IKIM rendelet szerinti régiósorrendet követi. A rendeletben szereplő sorrendet követi a KSH Területi számjelrendszere is, amely a települések közigazgatási, illetve más adminisztratív besorolásának közhiteles tára.)

Mivel a becslési eljárás során az alapár GDP-t használtuk fel, így lehetőségünk volt arra, hogy a valós változásokat modellezhessük. A számításhoz a 2001–2006-os adatokat – megtisztítva az inflációtól – a 2000-es alapárra számítottuk át. Ezzel a megoldással lehetővé vált a valódi folyamatok elemzése.

2000-hez viszonyítva 2006-ra alapáron országosan 77,8%-kal növekedett a GDP. Ennél gyorsabb bővülést csak a Budapest–Közép-Dunavidék régió (+95,6%) ért el, míg a többi régiónál az országos átlaghoz képest lassabb növekedést regisztráltak, a legkisebbet a Dél-Dunántúlon (+56,7%).

A GDP egy főre jutó fajlagos értéke tekintetében (2. táblázat), az országos átlaghoz viszonyítva, a Budapest–Közép-Dunavidék régió mellett csak a Nyugat-Dunántúl tudott (2004 kivételével) az országos átlagnál magasabb értéket felmutatni.

3. Turisztikai GDP becslése a turisztikai régiókra

Magyarországon a turizmus a nemzetgazdaságban betöltött szerepe miatt hosszú idő óta kiemelt jelentőségű területe a gazdaságnak. Nem jellemezhető hagyományos

Az egy főre jutó bruttó hazai termék becslést értékei a turisztikai régiókban az országos átlag százalékában, 2000–2006

Régiók	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Budapest–Közép-Dunavidék	152,8	156,9	161,5	157,5	157,8	162,0	164,2
Észak-Magyarország	63,0	63,4	62,8	64,2	65,2	64,4	62,7
Észak-Alföld	65,8	68,0	66,5	68,1	66,9	65,1	64,5
Tisza-tó	62,1	63,3	61,0	58,5	62,0	62,7	62,0
Dél-Alföld	73,1	70,9	70,1	69,3	69,4	67,7	66,3
Közép-Dunántúl	97,5	93,6	87,1	91,4	94,2	92,9	89,9
Balaton	94,5	95,6	93,0	94,8	92,4	88,6	83,8
Dél-Dunántúl	73,4	72,4	71,5	70,3	69,0	67,1	65,9
Nyugat-Dunántúl	113,2	104,2	102,5	107,7	103,8	99,2	100,7
Országos átlag	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

ágazatként, mivel az általa igénybe vett szolgáltatások és termékek heterogének. A turizmus olyan része a gazdaságnak, amelyet az elfogadott nemzetközi szabványok (ESA 95) és gazdasági tevékenységi nomenklatúrák, osztályozások (ISIC2, NACE03), valamint az ezekre épülő hazai osztályozás (TEÁOR) önálló elemként nem ismernek, és nem határoznak le. A már említett nemzetközi kézikönyvekben határozott ajánlás létezik arra, mely ágazatok kapcsolódnak a turizmushoz. Korábban éppen ezért a turizmus makrogazdasági összefüggéseit elsősorban az I gazdasági ágazat (amely korábban H gazdasági ágazat néven szerepelt), vagyis a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágazat teljesítményén keresztül vizsgálták.

A turizmus szatellit számlák rendszere az az eszköz, amely összefoglalja a turizmushoz kapcsolódó gazdasági területeket, megteremti a turizmust bemutató statisztikák összhangját és a gazdasági hatásának vizsgálatához szükséges információk alapját. Vizsgálatunkban a KSH által publikált 2000–2006 közötti turizmus szatellit számlák adatait használtuk fel (www.szamokbanutazunk.hu), amely nemzetközi szabványok felhasználásával készül (United Nations – World Tourism Organisation – OECD – Eurostat 2001). Azért éppen 2006-ig tart az idősor, mivel a kutatás időszakában ez volt a legfrissebb publikált adat. A turizmus szatellit számlák adatát ugyanis a GDP-adat elkészültét követően állítják csak össze, illetve publikálják.

Célunk az volt, hogy a 2000 és 2006 közötti adatokból kiszámítsuk a regionális turisztikai GDP-t, illetve az, hogy megvizsgáljuk a magyarországi turisztikai régiók helyzetét, illetve folyamatait. A világon számos országban végeztek már regionális turisztikai becsléseket (lásd többek között: Kontinen 2006; Zhang 2005/a-b; Jones-Munday-Roberts 2003). Munkánk nem kívánja helyettesíteni a hasonló hazai számításokat, inkább csak azok előfutáraként fogható fel. Bár a nemzetközi szakirodalomban létezik olyan példa, ahol az országos turisztikai adatot bontották le valamilyen területi szintre (London

Development Agency 2008), a rendelkezésre álló adataink csak egy hasonló, némileg egyszerűbb becslést tettek lehetővé, s alapvetően az adatok szűkössége indokolja a módszer megválasztását is.

A vizsgálat alapja az a feltevés, hogy a turisták fogyasztása arányos azzal, hogy milyen szálláshelyet, mely térségben, településen vettek igénybe. A turisztikailag frekvenciált desztinációba utazók, amennyiben magasabb kategóriájú szálláshelyet választanak, akkor a szatellit számlákon belül ismert turisztikai ágazatok termékeire, illetve szolgáltatásaira is többet fognak költeni és fordítva.

Jelen tanulmány előzményének tekinthető „Budapest főváros turisztikai stratégiája és 2010-ig szóló fejlesztési programja a Budapest mint márka marketing-szempontra érvényesítésével”, amely a Horwath Consulting Magyarország Kft. által vezetett konzorcium közös munkája, ebben kísérletet tettek a budapesti turisztikai GDP kiszámítására (Horwath Consulting 2004). Kutatásukban a GKI által kifejlesztett „Duna-modell” eredményeit használták fel, amelynek célja – akkor még hazai turisztikai szatellit számlák hiányában – a turizmus gazdaságban betöltött szerepének becslése volt. E kutatás szerint 2002-ben a teljes közvetlen turizmus szektorban tevékenykedő termelő és szolgáltató vállalkozások (tehát azok, amelyek a fogyasztókkal – azaz a turistákkal – „közvetlen” kapcsolatba kerülnek, beleértve a statisztikai értelemben vett turizmus szektort is) adják a nemzetgazdasági hozzáadott érték 3,6–4,7%-át. A teljes közvetlen turizmus szektorral technológiai (beszállítói) kapcsolatokon keresztül érintkező ágazatok reprezentálják a nemzetgazdasági hozzáadott érték 3,1–4,1%-át. Így a közvetlen és közvetett turizmus szektor együttvéve tette ki 2002-ben a teljes magyar nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 6,7–8,8%-át (GKI 2004).

Ezzel szemben a Magyarország turizmus szatellit számlái című kiadvány szerint (KSH 2006) 2000 és 2005 között a turizmusra jellemző ágazatok együttes

aránya a nemzetgazdaságon belül 5% körül alakult. Évente alig néhány tized százalék az eltérés. (Azóta az adatokat felülvizsgálta és némileg módosította a KSH. Jelen tanulmány adatainak forrása ezért nem a jelzett kiadvány, hanem a revideált adatokat publikáló internetes oldal (www.szamokbanutazunk.hu)). Másrészt a turizmus GDP-re gyakorolt hatását a hivatalos statisztika a szálláshely és vendéglátás nemzetgazdasági ág (2010-ben I ágazat, amely 2009-ben és ez előtt H nemzetgazdasági ágazat elnevezéssel szerepelt) GDP-ből való részesedésével számszerűsíti, ami 2000 óta minden évben 1,6%.

A Budapestről készített becslés idején, még csak a „Duna-modell” kutatás eredményei jelentették az egyetlen fogódzót a turizmus gazdasági hatásának mérésére, így a kutatók a hazai kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák aránya alapján ennek adatait „regionalizálták” Budapestre (Horwath Consulting 2004). Az alapötletet a regionális turisztikai becsléshez éppen ez a megközelítés adta, bár jelentős finomításra volt szükség, hiszen a költség nagysága egy-egy vendégéjszaka vonatkozásában nem azonos. Jelentős a költségkülönbség aszerint, hogy az adott vendégéjszakát a külföldi, illetve a belföldi vendég milyen típusú szálláshelyen tölti el.

3.1. A SZÁMÍTÁS MENETE

Először a turisztikai GDP regionális bontásának elkészítéséhez kezdtünk hozzá. Ehhez turisztikai régióként, szállástípusok szerint szükségünk volt a külföldiek és a magyarok által eltöltött vendégéjszakák számára, és szállásdíjbevételeire minden vizsgált évben. Olyan kombinált becslési eljárást választottunk a területi bontás elérésére, amely figyelembe veszi a megfelelő régióban a szállástípusok (szálloda, panzió, turistaszálló, ifjúsági szálló, kemping, üdülőtábor) szerinti magyar és külföldi vendégéjszakák számát és a szállásdíjbevételeket is. (Megjegyzendő, hogy a vizsgálatba kizárólag a kereskedelmi szálláshelyek adatai lettek bevonva, hiszen a magánszálláshelyekre vonatkozólag nem rendelkezünk árbevételi adatokkal. A magánszálláshelyek kínálata és kereslete bár volumenében jóval kisebb, mint a kereskedelmi szálláshelyeké, a nagyon magas koncentráció miatt módosíthatná ezeket az eredményeket.)

A turizmusra jellemzőnek vagy ahhoz kapcsolódónak vélt termékek és tevékenységek azonosításához az alábbi gyakorlati ismérveket vettük figyelembe (KSH 2006).

A turizmusra jellemző termékek és szolgáltatások azok:

- amelyek termelési és fogyasztási szintje lényegesen csökkenne látogatók hiányában; illetve feltételei a turizmus létrejöttének,

- amelyeket a látogatók ugyan jelentős mennyiségben fogyasztanak, de – mert a lakossági fogyasztás is jelentős – nem kerültek rá a turizmusra jellemző termékek listájára.

A Magyarországra vonatkozó turizmus szatellit számlákban a turizmusra jellemző termékeken és szolgáltatásokon belül található a turisztikai termékek és szolgáltatások csoportja. Ezek azok a termékek, illetve szolgáltatások, amelyek a legszorosabban kötődnek a turizmushoz, így rajtuk keresztül tudjuk megvizsgálni – önálló nemzetgazdasági ágazat híján – a turizmust. Erre a csoportra nézve a KSH kiadványában a következő csoportosítás olvasható, amely a nemzeti számlákban szereplő adatokkal, illetve azok háttéradataival is összhangba hozható: Turisztikai termékek és szolgáltatások: 1. Szálláshely-szolgáltatás; 2. Második otthon (jelenleg nincs ilyen adat); 3. Vendéglátás; 4. Vasúti személyszállítás; 5. Közúti személyszállítás; 6. Belvízi személyszállítás; 7. Légi személyszállítás; 8. Személyszállítást kiegészítő tevékenység; 9. Szárazföldi és vízi járművek kölcsönzése; 10. Utazásszervezés; 11. Kulturális szolgáltatás; 12. Sport- és egyéb szabadidős tevékenység.

Munkánk során mi szintén ezzel foglalkoztunk, s e területekhez tartozó termékek, illetve szolgáltatások GDP-jét tekintettük turisztikai GDP-nek.

A kutatás során a Magyarország turizmus szatellit számlái című kiadványban ismertetett (KSH 2006), a turizmushoz kapcsolódó termékek és szolgáltatások, valamint a nem turisztikai termékek és szolgáltatások ágazatait nem vettük figyelembe, mert ezek már csak áttételesen vannak kapcsolatban a turizmussal, így azokkal részletesebben nem foglalkoztunk.

Számításunk során a turisztikai termékek és szolgáltatások GDP-jének Magyarország összesen adatait bontja fel regionális értékekre többszörös súlyozási eljárással. A bontás alapkonceptiója, hogy a szállástípusok (szálloda, panzió, turistaszálló, ifjúsági szálló, üdülőtábor, kemping), állampolgárságok (belföldi-külföldi) turisztikai régiós szállásdíjbevételei (Magyarországhoz képesti) arányait súlyozzuk a megfelelő régiós vendégéjszakák arányaival. Az így keletkező súlyok ismeretében szétosztható az országos érték területi egységekre, vagyis meghatározhatók a regionális turisztikai GDP-értékek.

Ebből kifolyólag a regionális turisztikai GDP arányokat a turisztikai régió belüli szállástípusok és állampolgárságok, valamint vendégéjszakák és szállásdíjbevételek közötti összetételbeli eltérésekre vezetjük vissza. Abban a turisztikai régióban, ahol magasabb a vendégéjszakák aránya a szállodákban, magasabb lesz a turisztikai GDP aránya is, illetve ahol azonos a szállástípusok összetétele, ott az a régió fog nagyobb súlyt kapni, ahol magasabb a vendégéjszakák száma.

3. táblázat

A turisztikai GDP megoszlása a turisztikai régiókban, 2000–2006 (%)

Régiók	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Budapest–Közép-Dunavidék	49,1	50,1	49,0	50,8	55,6	54,6	52,4
Észak-Magyarország	3,2	3,1	3,1	3,1	3,0	3,3	3,5
Észak-Alföld	5,9	6,1	6,4	6,2	5,5	5,8	7,1
Tisza-tó	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5
Dél-Alföld	2,9	2,7	2,9	3,0	2,8	3,1	3,3
Közép-Dunántúl	1,9	1,8	1,9	2,0	2,0	2,6	2,4
Balaton	25,6	25,2	25,7	23,7	20,1	19,7	19,5
Dél-Dunántúl	3,2	3,0	2,6	2,6	2,5	2,4	2,7
Nyugat-Dunántúl	7,8	7,5	7,9	8,0	8,0	8,0	8,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

4. Eredmények

A turisztikai GDP 2000–2006 (3. táblázat) között országosan, alapáron számolva 85,5%-kal növekedett. A legjelentősebb gyarapodás a Közép-Dunántúlon látható (+141,5%), míg a legkisebb a Balatonon (+41,6%). Csak két régióban, a Balatonnál és a Dél-Dunántúlon mértünk az országosnál kisebb bővülést.

2000 és 2006 között a régiók sorrendje csak kismértékben változott a turisztikai GDP tekintetében. Az első négy helyen gyakorlatilag nem is történt változás, hiszen a Budapest–Közép-Dunavidéket a Balaton, a Nyugat-Dunántúl és az Észak-Alföld követi. 2000-ben még a Dél-Dunántúl volt az ötödik helyen, azonban 2006-ra a hetedikre csúszott. 2000-ben Észak-Magyarország, a Dél-Alföld, a Közép-Dunántúl és a Tisza-tó a régiók mezőnyének második felében helyezkedett el. 2006-ra az Észak-Magyarország és a Dél-Alföld régiók egy-egy helyet előreléptek, míg a másik két régió pozíciója változatlan maradt.

A következőkben azt igyekeztük megvizsgálni, hogy a turisztikai GDP vagy az összes GDP területi koncentrációja erősebb-e hazánkban regionális összetételben? Ehhez a koncentrációs (Hirschman – Herfindhal) indexet alkalmaztuk (lásd többek között Nemes Nagy 2005).

Az index a megoszlást a teljesen egyenleteshez hasonlítja, amikor minden megfigyelési egység részesedése azonos. Az index 0,6 feletti értéke már erős koncentrátságra, monopolhelyzetre utal. A mutató értékészlete $1/n \leq K \leq 1$, ahol n a megfigyelési egységek száma. A turisztikai régiók GDP-jét figyelembe vevő vizsgálatunkban tehát a mutató minimális értéke 0,11 ($1/9=0,11$). Ehhez képest

a turisztikai GDP területi koncentrációja jóval magasabb, igaz elmarad az erős koncentrátságra jellemző értéktől, így mérsékelten koncentrálnak tekinthetjük. Vizsgálataink alapján megállapíthatjuk (4. táblázat), hogy a turisztikai GDP területi koncentrációja hazánkban regionális szinten jóval erősebb az összes GDP-nél, s a koncentráció egyre jobban erősödik mindkettő esetében.

2000 és 2006 között országosan a turizmusra jellemző ágazatok (vagyis a turisztikai GDP) részesedése kismértékben csökkent a GDP-ből (5. táblázat). A turizmusra jellemző ágazatok szerepe a Balaton, kisebb mértékben a Dél-Dunántúlt tekintve mutat negatív trendet (lineáris trendfüggvényt alkalmazva), míg a többi régióban pozitív folyamatok látszanak.

2000-ről 2006-ra a Balaton GDP-jében a turizmusra jellemző ágazatok részesedése 5,9 százalékponttal esett vissza, míg legnagyobb mértékben a Nyugat-Dunántúlon növekedett (+1,1 százalékpont). Mindemellett viszont látható, hogy a Balaton GDP-jében a turizmusnak messze nagyobb szerepe van, mint a többi régióban. Másrészt viszont a Közép-Dunántúl gazdasági teljesítményében a turizmus szerepe a legkisebb a magyarországi régiók között.

A KSH – az általános statisztikai gyakorlatnak megfelelően – az egyes nemzetgazdasági ágak bruttó hozzáadott értékét abszolút értékben publikálja, fajlagos adatokat nem számít. Mi viszont az általunk számított területi (regionális) turisztikai GDP-eket a turisztikai régiók állandó népességével elosztva az egy főre jutó GDP-hez hasonló turisztikai fejlettségi mutatót állítottunk elő, amelynek adatait az országos átlaghoz viszonyítottuk. A fajlagos

4. táblázat

A GDP és a turisztikai GDP koncentrációs indexei, 2000–2006

Mutató	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
GDP	0,24	0,25	0,26	0,25	0,25	0,26	0,27
Turisztikai GDP	0,32	0,33	0,32	0,33	0,36	0,35	0,33

Forrás: saját számítás

A turizmusra jellemző ágazatok részesedése a GDP-ből a turisztikai régiókban, 2000–2006 (%)

Régiók	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Budapest–Közép-Dunavidék	5,7	6,4	6,1	6,4	6,7	6,1	5,8
Észak-Magyarország	2,2	2,4	2,5	2,4	2,2	2,4	2,6
Észak-Alföld	3,2	3,6	3,9	3,6	3,1	3,3	4,1
Tisza-tó	1,7	2,2	2,4	2,8	2,4	2,0	2,0
Dél-Alföld	1,5	1,6	1,7	1,9	1,7	1,8	2,0
Közép-Dunántúl	1,0	1,1	1,3	1,3	1,2	1,5	1,5
Balaton	55,0	59,8	63,1	56,7	47,4	46,6	49,1
Dél-Dunántúl	2,6	2,8	2,4	2,4	2,3	2,2	2,6
Nyugat-Dunántúl	3,7	4,4	4,7	4,5	4,5	4,5	4,8
Magyarország	5,1	5,7	5,7	5,7	5,5	5,3	5,3

Forrás: saját számítás

mutató használatát elsősorban az eltérő területű, illetve népességű régiók turisztikai szempontú összehasonlítása indokolta.

Az egy főre jutó turisztikai GDP vonatkozásában (6. táblázat) a vizsgált hét év során nem sokat változott a turisztikai régiók sorrendje, ami 2000-ben a következő volt: Balaton, Budapest–Közép-Dunavidék, Nyugat-Dunántúl, Észak-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Dél-Alföld, Tisza-tó, Közép-Dunántúl. 2006-ban 2000-hez képest az első hat helyen nem volt változás. A hetedik helyre a Közép-Dunántúl került, amelyet a Dél-Alföld és a Tisza-tó követett.

5. Versenyképesség a turisztikai régiókban

A regionális versenyképesség kiterjedt nemzetközi szakirodalommal rendelkezik, elsősorban Michael Porter munkásságának köszönhetően (lásd többek között Porter 1996; 1998, 1999). Készültek a turisztikai versenyképességgel kapcsolatosan is publikációk az elmúlt években (Schroeder 1996; Enright, M. J. – Newton, J. 2004), munkánkban viszont – tőlük némileg eltérően – elsősorban a mérési lehetőségekre koncentráltunk.

A regionális versenyképesség fogalmának mérési lehetőségeiről az elmúlt években hazánkban is figyelemreméltó tanulmányok készültek, amelyek eredményeit igyekeztünk felhasználni. E munkák bemutatják, miként lehet számszerűleg is jól megfogható és világos tartalmú társadalmi-gazdasági tényezők szorzatára bontani a relatív lakossági jövedelmeket (Lengyel 2000, Nemes Nagy 2004). Munkánkban egyrészt az utóbbi szerző megközelítését, másrészt pedig ahhoz hasonlóan a tényezőkre bontás módszerét alkalmazva igyekeztünk megvizsgálni a turisztikai versenyképesség alakulását a turisztikai régiókban, illetve annak összetevőit.

Némi matematikai átalakítás után (az értékek logaritmusát kell venni) a szorzat átalakul egy sokkal könnyebben kezelhető összeggé, a következő formula szerint:

$$\log\left(\frac{GDP}{Népeesség}\right) = \log\left(\frac{GDP}{Foglalkoztatottak}\right) + \log\left(\frac{Foglalkoztatottak}{Aktív korúak}\right) + \log\left(\frac{Aktív korúak}{Népeesség}\right)$$

Mivel méréseinket a települések szintjéről kiindulva végezzük el (hiszen másrészt a turisztikai régiókra nem tudnánk aggregálni az adatainkat), a GDP ez esetben sem lehet más, mint az adott év általunk megbecsült bruttó hozzáadott érték adata, a foglalkoztatottak száma az adott évi adózók számával közelíthető, aktív korúaknak

Egy főre jutó turisztikai GDP az országos átlag százalékában, 2000–2006

Régiók	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Budapest–Közép-Dunavidék	172,5	176,0	171,7	177,7	193,3	188,8	179,7
Észak-Magyarország	27,3	26,6	27,0	26,7	26,1	28,9	31,1
Észak-Alföld	41,5	43,0	45,1	43,3	38,5	40,7	50,0
Tisza-tó	21,2	24,3	25,5	28,4	26,9	23,4	23,6
Dél-Alföld	21,6	19,7	21,3	22,6	21,0	22,9	24,6
Közép-Dunántúl	19,5	18,6	19,4	20,7	21,0	26,7	25,2
Balaton	1025,8	1005,6	1024,7	944,3	801,4	785,1	778,6
Dél-Dunántúl	37,0	35,2	30,0	30,2	28,6	28,7	32,0
Nyugat-Dunántúl	82,6	80,1	84,4	85,3	85,2	85,4	91,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: saját számítás

A turisztikai régiók versenyképességi típusai, 2000–2006

Régiók	2006				2000–2006			
	Lakossági jövedelmek	Termelékenység	Foglalkoztatottság	Korszerkezet	Lakossági jövedelmek	Termelékenység	Foglalkoztatottság	Korszerkezet
Budapest–Közép-Dunavidék	1	1	1	0	1	1	1	0
Észak-Magyarország	0	0	0	0	0	0	0	0
Észak-Alföld	0	0	0	0	0	0	1	0
Tisza-tó	0	0	0	0	0	0	1	0
Dél-Alföld	0	0	0	0	0	0	1	0
Közép-Dunántúl	0	0	1	1	0	0	0	0
Balaton	0	0	1	0	0	0	0	0
Dél-Dunántúl	0	0	0	0	0	0	0	0
Nyugat-Dunántúl	1	0	1	1	0	0	0	0

Forrás: saját számítás

a 18–59 éveseket tekintjük, míg népesség alatt az állandó lakosok számát értjük.

Az adózókra jutó GDP lényegében az egyes turisztikai régiók gazdaságának termelékenységét közelíti, az adózók aktív korú populációban belüli aránya a foglalkoztatottságra ad elfogadható becslést, míg az aktív korúak népességben belüli aránya egyfajta korszerkezeti mérőszámként pozitív regionális erőforrásnak tekinti a minél fiatalosabb demográfiai arculatot.

E vázolt tényezőkre bontást térségtípusokra alkalmazunk, elfogadva Nemes Nagy József eredményeit, miszerint a jövedelmi különbségeket elsősorban a termelékenység alakítja, miközben a korszerkezeti tényező hatása igen csekély (Nemes Nagy 2004). Tipizálásunk alapja az egyes turisztikai régiók értékeinek országos átlaghoz való viszonya a lakossági jövedelmek, valamint az ezt felbontó három tényező esetén. Átvéve Nemes Nagy (2004) technikai megoldásait, a következő táblázatokban mi is egyessel jelöltük az országos átlag feletti, nullával pedig az átlag alatti tényezőket. A versenyképesség fogalmánál maradván, versenyelőnyösnek tekintjük az átlag feletti lakossági jövedelmű térségeket, míg versenyhátrányosnak az átlag alattiakat. Ezen belül komplex versenyelőnyt állapítunk meg, ha az adott térség a lakossági jövedelmek mindhárom összetevőjében átlag feletti értékekkel rendelkezik, míg több- illetve egytényezős a versenyelőny, ha kettő vagy mindössze egy tényező esetében teljesül ez a feltétel. A versenyhátrány mibenlétét ennek analógiájára értelmezzük.

Általános (7. táblázat) gazdasági szempontú statisztikus versenyképességi összevetésben tehát 2006-ban csak a Budapest–Közép-Dunavidék és a Nyugat-Dunántúl tekinthető hazánkban versenyképesnek, de az előbbinél a korszerkezeti, az utóbbinál a termelékenységi tényező miatt csak többtényezős versenyelőnyt figyelhetünk meg. A többi turisztikai régióban ezzel szemben a versenyhátrány valamely típusával találkozhatunk.

Megvizsgáltuk a továbbiakban a 2000 és 2006 közötti változásokat is, amelyet Nemes Nagy József

szóhasználatát átvéve dinamikus vizsgálatnak neveztünk. Ebben a vonatkozásban természetesen meg kell jegyezni, hogy az ilyen számítás nem igazán tekinthető dinamikusnak, hiszen nem a teljes időszakot elemzi, hanem csak a kezdő és a végső évet hasonlítja össze.

A 2000 és 2006 közötti folyamatokat figyelembe vevő dinamikus összevetésben tehát (7. táblázat) már csak a Budapest–Közép-Dunavidéken látszik többtényezős versenyelőny, a többi régióban viszont a versenyhátrány valamely típusát figyelhetjük meg.

A következőkben az általános gazdasági szempontú versenyképességi vizsgálaton túl – az előbbiekhöz igen hasonló módszertannal – egy specifikus, turisztikai szempontú versenyképességi vizsgálatot kívánunk elvégezni. Két megközelítésben elemezzük a turisztikai versenyképességet: egyrészt pusztán a turisztikai tényezők, másrészt pedig a turisztikai helyzet, illetve annak a gazdasági szerkezetbe való beilleszkedése alapján.

Első megközelítésünkben a turisztikai versenyképességet önmagában a turisztikai tényezők versenyhelyzetével próbáljuk modellezni. Ebben a megközelítésben modellünk:

$$\log\left(\frac{\text{Turisztikai GDP}}{\text{Népesség}}\right) = \log\left(\frac{\text{Turisztikai GDP}}{\text{Vendégéjszaka}}\right) + \log\left(\frac{\text{Kapacitás}}{\text{Népesség}}\right) + \log\left(\frac{\text{Vendégéjszaka}}{\text{Kapacitás}}\right)$$

Az első számérték mindig a fajlagos turisztikai GDP-t szimbolizálja (amelyet mi turisztikai fejlettségnek tekintettünk), míg a második az eredményességet, a harmadik az ellátottságot, a negyedik a kihasználtságot. Vagyis vizsgálatunkban azt a régiót tekintjük versenyképesnek, ahol a fajlagos turisztikai mutató (vagyis a turisztikai fejlettség mértéke) az országosnál kedvezőbb. Összetevőit tekintve versenyképes továbbá az a régió, ahol az egy vendégéjszakára jutó GDP magasabb, mint az átlag, vagyis eredményesebb, hatékonyabb annál. A fajlagos kapacitás vonatkozásában a turisztikai infrastruktúra beágyazottságát értjük, vagyis az a régió versenyképes, ahol a szálláshelyekkel történő ellátottság az országosnál magasabb (ebből áttételesen következtethetünk arra,

Turisztikai versenyképességi típusok Magyarországon a turisztikai tényezők vonatkozásában

Régiók	2006				2000–2006			
	Turisztikai fejlettség	Eredményesség	Beágyazottság	Kapacitáskihhasználtság	Turisztikai fejlettség	Eredményesség	Beágyazottság	Kapacitáskihhasználtság
Budapest–Közép-Dunavidék	1	1	0	1	1	0	0	1
Észak-Magyarország	0	0	0	0	1	1	0	0
Észak-Alföld	0	0	0	0	1	1	1	1
Tisza-tó	0	0	1	0	1	1	0	0
Dél-Alföld	0	0	0	0	1	1	1	0
Közép-Dunántúl	0	0	0	0	1	1	1	1
Balaton	1	0	1	0	0	0	0	0
Dél-Dunántúl	0	0	0	0	0	0	0	1
Nyugat-Dunántúl	0	1	1	1	1	1	1	0

Forrás: saját számítás

hogyan a népességhez viszonyítva mennyire nagy a jelentősége a turizmusnak az adott régió munkaerőpiacán). Végül a vendégéjszakáknak a kapacitáshoz való mérésével a kapacitáskihhasználtságot elemeztük.

A turisztikai tényezők statikus vizsgálata alapján (8. táblázat) a Budapest–Közép-Dunavidék régió és a Balaton tekinthetők versenyképesnek. Az előbbi esetében többtényezős a versenyelőny, s csak a fajlagos ellátottság tekintetében láthatunk az országos átlagnál rosszabb értéket. Bár tény, hogy a Budapest–Közép-Dunavidék férőhelyek tekintetében kiemelkedő helyzetben van hazánkban, fajlagos, vagyis az egy főre vetített érték vonatkozásában már az országos átlaghoz képest rosszabb helyzetben van. Ez alapján is látható, hogy a Budapest–Közép-Dunavidék régió gazdaságának a turizmus kevésbé meghatározó része, mint a Balatoné. A Balaton vonatkozásában viszont már csak éppen ebben a tényezőben láthatunk az országos átlagnál kedvezőbb értéket, míg eredményességben és kihasználtságban annál alacsonyabbat. A többi régióval viszont a versenyhátrány valamely típusa látható.

A 2000 és 2006 közötti folyamatokat figyelembe véve, dinamikus összefüggésben (8. táblázat) az Észak-Alföld és a Közép-Dunántúl esetében komplex, az Észak-Magyarországon a Nyugat-Dunántúlon és Dél-Alföldön többtényezős, míg a Budapest–Közép-Dunavidék régióban egytényezős versenyelőny látható. Sajnálatos módon a Balaton régióban ezzel szemben komplex versenyhátrány figyelhető meg.

Második megközelítésünk viszont a turisztikai versenyképességet már nem önmagában a turisztikai tényezőkből kiindulva veszi figyelembe, hanem vizsgálja az adott régió általános fejlettségi szintjét, s azon belül a turizmus részesedését. A turisztikai versenyképesség tehát nem önmagában, a turizmus által előállított egy főre jutó jövedelmen alapul, hanem a turizmusnak a gazdaságban betöltött szerepétől és a területi fejlettségtől is függ. Ebben a megközelítésben:

$$\log\left(\frac{\text{Turisztikai GDP}}{\text{Népesség}}\right) = \log\left(\frac{\text{Turisztikai GDP}}{\text{GDP}}\right) + \log\left(\frac{\text{GDP}}{\text{Népesség}}\right)$$

Tipizálásunk módja hasonló a fenti megközelítéshez. Az első számérték mindig a fajlagos turisztikai GDP-t

Turisztikai versenyképességi típusok Magyarországon a gazdasági szerkezet vonatkozásában

Régiók	2006			2000–2006		
	Turisztikai fejlettség	Turizmus gazdasági szerepe	Fejlettség	Turisztikai fejlettség	Turizmus gazdasági szerepe	Fejlettség
Budapest–Közép-Dunavidék	1	1	1	1	0	1
Észak-Magyarország	0	0	0	1	1	0
Észak-Alföld	0	0	0	1	1	0
Tisza-tó	0	0	0	1	1	0
Dél-Alföld	0	0	0	1	1	0
Közép-Dunántúl	0	0	0	1	1	0
Balaton	1	1	0	0	0	0
Dél-Dunántúl	0	0	0	0	0	0
Nyugat-Dunántúl	0	0	1	1	1	0

Forrás: saját számítás

szimbolizálja, míg a második a turizmusnak a gazdaságban betöltött szerepét, a harmadik pedig a fejlettséget mutatja.

Némileg az előzőhöz hasonló eredményeket kapunk ebben az összefüggésben is (9. táblázat), tehát megállapíthatjuk, hogy a turisztikai folyamatokban bekövetkezett változások a turizmusnak a gazdasági szerkezetre gyakorolt hatásában is érzékelhetőek.

6. Komplex turisztikai hatásmutató

A turisztikai versenyképesség vizsgálatára más típusú mutató összeállítása is elképzelhető. A turizmus összetett, sokdimenziós jelenség, így hatásait is célszerű egy multidimenziós mutatóval mérni. A kutatók ennek érdekében hozták létre a TPI indexet (Tourism Penetration Index), amely lényegét tekintve egy komplex turisztikai hatásmutató (McElroy–Albuquerque 1998; Sütő 2007). Az index lényege, hogy három dimenziót együttesen mérve (gazdasági, szociális és környezeti hatás) állít elő egy komplex mutatót. A vizsgált területek: a gazdasági hatás (a beutazó turisták egy főre jutó turisztikai költsége); a környezetre gyakorolt hatás (szállodai szobák száma egy négyzetkilométeren); illetve a társadalmi hatás (átlagos napi látogatók száma 1000 lakosra). E három mutató esetében az alábbi formula alapján egyenként kiszámolják az adott térségre vonatkozó három fő hatástípust, majd ezek számtani átlaga hozza létre a komplex turisztikai hatásmutatót.

$$TPI_{eco} = (x_{eco} - x_{eco \min}) / (x_{eco \max} - x_{eco \min})$$

$$TPI_{env} = (x_{env} - x_{env \min}) / (x_{env \max} - x_{env \min})$$

$$TPI_{soc} = (x_{soc} - x_{soc \min}) / (x_{soc \max} - x_{soc \min})$$

ahol:

TPI_{eco} = gazdasági

TPI_{env} = környezeti

TPI_{soc} = társadalmi hatások

x_{env} vagy x_{soc} vagy x_{eco} = az adott mutató értéke az adott térségben

x_{env} vagy x_{soc} vagy $x_{eco} \min$ = az adott mutató legalacsonyabb értéke a vizsgált térségben

x_{env} vagy x_{soc} vagy $x_{eco} \max$ = az adott mutató legmagasabb értéke a vizsgált térségben

$$TPI = (TPI_{eco} + TPI_{env} + TPI_{soc}) / 3$$

A nemzetközi gyakorlatban a mutató elsősorban a nemzetközi érkezésekre koncentrál, sok esetben figyelmen kívül hagyja a belföldi turizmus adatait. A TPI-vel kapcsolatos ESPON projekt (ESPON 2007) keretében az európai országokra végezték el ezeket a számításokat, de jelezték, hogy a számításokat mindenképpen tanácsos lenne elvégezni NUTS II-III szinten is. Vizsgálatunkban ezért a turizmus komplex hatásait turisztikai régió szinten kívánjuk modellezni.

A McElroy–Albuquerque féle cikkben bemutatott módszertanhoz képest a mutatók köre a hazánkban rendelkezésre álló adatokhoz igazodva a következőképpen módosult:

TPI_{eco} = egy látogatóra jutó turisztikai GDP, 2005

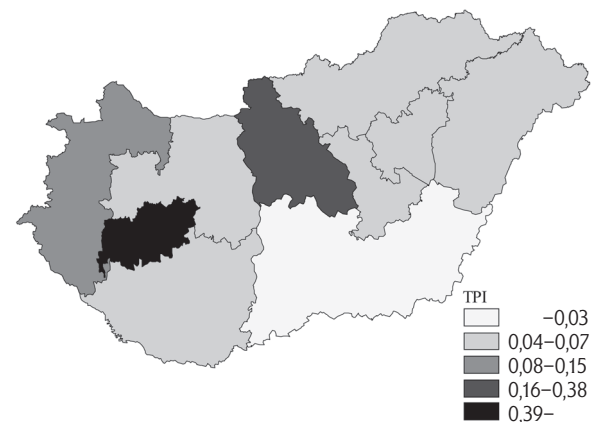
TPI_{env} = kereskedelmi és magánszálláshelyek férőhelyeinek száma négyzetkilométerenként, 2005

TPI_{soc} = 1000 főre jutó belföldi és külföldi látogatók száma, 2005

Számításaink eredményeit egyrészt az ESPON-tipizálás, másrészt pedig a hazai területi különbségeket jobban érzékeltető, az adatsor természetes töréspontjait figyelembe vevő térképen igyekszünk bemutatni (1. ábra).

1. ábra

A turisztikai régiók TPI-indexei

Forrás: saját szerkesztés

Megállapíthatjuk (10. táblázat), hogy hazánkban turisztikai leterheltség szempontjából a Dél-Alföld a legkevésbé, a Balaton a leginkább érintett régió. A Budapest–Közép-Dunavidék régió csak a gazdasági hatásokat tekintve áll az élen, míg a másik két tényezőben meglehetősen háttérbe szorul, ezért tekinthetjük a leterheltségi rangsorban a másodiknak. Lényegében ennek a tényezőnek köszönheti harmadik helyét a Nyugat-Dunántúl is.

7. Összegzés

A tanulmányban becslési eljárásokat mutattunk be a turisztikai régiók összes és turisztikai GDP-jének megállapítására. Kimutattuk, hogy a Budapest–Közép-Dunavidék régió részesedése 2000 és 2006 között az országos GDP-ből folyamatosan növekedett a többi régió rovására, amely egyértelműen a területi különbségek további növekedését mutatja. Megállapítottuk, hogy az országos turisztikai GDP több mint felét a Budapest–Közép-Dunavidék régió állította elő 2006-ban, ami jóval nagyobb arány, mint az összes GDP-ből való részesedés, s ez a tény is azt bizonyítja, hogy

A turisztikai régiók turisztikai leterheltsége az ESPON tipizálás szerint, 2005

Típus neve	TPI index értéke	Turisztikai régiók
Érett desztinációk	$0,50 < TPI < 1$	Balaton
Közepesen magas telítettségű desztinációk	$0,25 < TPI < 0,50$	Budapest-Közép-Dunavidék
Közepesen alacsony telítettségű desztinációk	$0,10 < TPI < 0,25$	Nyugat-Dunántúl
Alacsony leterheltségű desztinációk	$TPI < 0,10$	Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Tisza-tó, Dél-Alföld, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl

Forrás: saját számítás

a turizmus területi különbségei még az általános területi különbségeknél is jelentősebbek. 2000 és 2006 között a Budapest-Közép-Dunavidék ráadásul még növelni is tudta a részesedését. Gyakorlatilag ezt a folyamatot igazoltuk a két GDP-adatsoron számított koncentrációs mutatókkal is.

Bemutattuk, hogy országosan a turisztikai GDP részesedése a GDP-ből kismértékben visszaesett, vagyis a turizmus gazdaságra gyakorolt hatása 2000 és 2006 között némileg csökkent, illetve negatív trendet mutat. Ennek oka elsősorban a Balatont és a Dél-Dunántúlt érintő negatív trendben keresendő, ezekben a régiókban ugyanis a turizmusnak a helyi gazdaságra gyakorolt hatása egyre kisebb. A többi régió gazdaságában ezzel szemben pozitív folyamatok látszanak, s a turizmus GDP-re gyakorolt hatását pozitív trend jellemzi. Látható emellett, hogy a Balaton GDP-jében a turizmusnak messze nagyobb szerepe van, mint a többi régióban, még akkor is, ha a vizsgálatban módszertanilag nem tudtuk figyelembe venni a magánszálláshelyek árbevételét, aminek a szerepe jelen térségben igen fontos.

Vizsgálatokat végeztünk a régiók általános és turisztikai versenyképessége kapcsán, ez utóbbit két, némileg eltérő nézőpontból is elemeztük. Általánosságban azt kívánjuk kiemelni, hogy a 2006-ban turisztikailag versenyképes régiók közül a Balaton, illetve a 2000–2006 között versenyképes turisztikai folyamatokat mutató régiók (Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Tisza-tó, Dél-Alföld, Közép-Dunántúl és a Nyugat-Dunántúl) sajnálatos módon nem tekinthetők általános gazdasági szempontból is versenyképesnek, vagyis a turisztikai versenyképesség csak korlátozottan jelent(heti) egy-egy régió fejlődésének motorját. Komplex turisztikai hatásmutatót számítottunk a turisztikai leterheltség számszerűsítésére. Ez alapján megállapítható, hogy hazánkban a Dél-Alföld a legkevésbé, a Balaton a leginkább leterhelt turisztikai régió. A Budapest-Közép-Dunavidék régió csak a gazdasági hatásokat tekintve áll az élen, míg a környezeti és társadalmi tényezőben meglehetősen háttérbe szorul, így a rangsorban a második helyre csúszott annak ellenére, hogy egyébként a hazai turizmus legfontosabb régiójaként tartjuk számon.

A regionális turisztikai GDP becslésére és a versenyképesség elemzésére vonatkozóan a szerző – némileg más megközelítéssel, de az alapmodelltekintve hasonló

tematikájú cikkében – megyék szerint is találhatnak információkat, ami a Központi Statisztikai Hivatal Statisztikai Szemle című kiadványának 2009. október-novemberi számában olvasható, ami a www.ksh.hu/statszemle_archive/ internet címen érhető el.

Felhasznált irodalom

- ENRIGHT, M. J. – NEWTON, J. (2004): Tourism destination competitiveness: a quantitative approach Vol. 25, Issue 6, pp. 777–788.
- ESPON (2007): Final Report, project 1.4.5: Preparatory Study of Spatially Relevant Aspects of Tourism. p. 168. www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/261/428/file_2422/fr-1.4.5-full_revised_Jan2007.pdf
- GKI (2004): A turizmus makrogazdasági szerepe. p. 105. (www.gki.hu/docs/turizmus_makrogazdasagi_szerpe.pdf)
- Horwath Consulting (2004): Budapest főváros turisztikai stratégiája és 2010-ig szóló fejlesztési programja, a „Budapest, mint márka” marketingszempontról érvényesítésével www.bkik.hu/kerfejl/turizm.php
- JONES, C. – MUNDAY, M. – ROBERTS, A. (2003) Regional Tourism Satellite Accounts: A Useful Policy Tool? In: Urban Studies Vol 40; Part 13, pp. 2777–2794.
- KISS J. P. (2003): A kistérségek 2000. évi GDP-jének becslése. In: Nemes Nagy J. (szerk.): Kistérségi Mozaik. (Regionális Tudományi Tanulmányok 8.) ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest, pp. 39–54.
- KONTINEN, J.-P. (2006): Regional Tourism Satellite Account (RTSA) in Finland – Data, Concepts, Methods and Key Results In: 46th Congress of the European Regional Science Association August 30th – September 3rd, 2006, Volos
- KSH (2006): Magyarország turizmus szatellit számlái 2004 (első eredmények). Központi Statisztikai Hivatal, 2006
- LENGYEL I. (2000): A regionális versenyképességről. Közgazdasági Szemle, 12. sz. pp. 962–987.
- London Development Agency (2008): Local Area Tourism Impact Model. Methodology. p. 21. (www.la.gov.uk/upload/doc/LATI_model_methodology_2008_v2_20080728162131.doc)
- LŐCSEI H. – NEMES NAGY J. (2003): A Balatoni Régió gazdasági súlya és belső térszerkezete. In: Nemes Nagy J.

- (szerk.): Kistérségi Mozaik. (Regionális Tudományi Tanulmányok 8.) ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest, pp. 129–143.
- McELROY, J. L. – de ALBUQUERQUE, K. (1998): Tourism penetration index in small Caribbean islands In: *Annals of Tourism Research* Volume 25, Issue 1, January 1998, pp. 145–168
- NEMES NAGY J. (2004): Új kistérségek, új városok. Új versenyzők? *Regionális Tudományi Tanulmányok*, 9. sz. pp. 5–42.
- NEMES NAGY J. (2005) (szerk.): *Regionális elemzési módszerek RTT 11.* ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport. (geogr.elte.hu/REF/REF_Kiadvanyok/REF_RTT_11/RTT-11-tartalom.htm)
- Országos Területfejlesztési Hivatal – GKI Gazdaságkutató Rt. (2006): A Balaton-térség nemzetgazdasági szintű jövedelemtermelő képességének vizsgálata. In: *Turizmus Bulletin* X. évfolyam Különszám. pp. 70–72.
- PORTER, M. E. (1996): *Competitive Advantage, Agglomeration Economics, and Regional Policy*, In: *International Regional Science Review* 1-2., pp. 85–94.
- PORTER, M. E. (1998): *On Competition*. Harvard Business Review Book, Boston
- PORTER, M. E. (1999): *Mikroekonomics competitiveness: Findings from the 1999. Executive survey*. The Global Competitiveness Report. World Economic Forum, Davos, pp. 30–53.
- SCHROEDER, T. (1996): The relationship of residents' image of their state as a tourist destination and their support for tourism. In: *Journal of Travel Research*, 34(4), pp. 71–74.
- SÜTŐ A. (2007): A turizmus területi hatásai. In: *Falu Város Régió* 2007/4. szám pp. 36–50.
- United Nations – World Tourism Organisation – OECD – EUROSTAT (2001): *Tourism Satellite Accounts: Recommended Methodological Framework* www.szamokbanutazunk.hu
- ZHANG, J. (2005/a): *Documentation on Regional Tourism Satellite Accounts in Denmark* p. 88. www.akf.dk/udgivelser_en/2005/rtsa
- ZHANG, J. (2005/b): *Regional Tourism Satellite Accounts for Denmark: Accounting and modelling* In: 15th International Input-Output Conference, Beijing, China, 27 June – 1 July 2005 www.iioa.org/pdf/15th%20Conf/jie_zhang.pdf